

Operator kamery

352112

Inna nazwa zawodu: kamerzysta, szwenkier

Zadania i czynności

Ostatnia aktualizacja - 09.2009 r.

Celem pracy operatora kamery jest realizacja zdjęć filmowych i telewizyjnych, zgodnie ze sztuką operatorską, według instrukcji reżysera, operatora obrazu lub realizatora telewizyjnego.

Operator kamery odpowiada przede wszystkim za ruchy kamery w przestrzeni oraz kompozycję kadru. Jego najistotniejszym zadaniem jest zachowanie płynności tzw. narracji obrazowej, np. w przejściu od ujęcia ogólnego (panoramy) do zbliżeń. Każda zmiana ruchu kamery i wybór nowego kadru musi logicznie wynikać z poprzedniego ujęcia. Podstawowym narzędziem pracy operatora jest kamera, która staje się urządzeniem coraz nowocześniejszym, wyposażonym w wiele nowych funkcji i możliwości. Operatorzy są zobowiązani do sprawdzania stanu technicznego kamer przed każdym nagraniem lub emisją (zasilanie baterii, statyw, natężenie barw, ostrość itd.). Ważna jest również dbałość o jakość techniczną i kompozycyjną obrazu.

Operator kamery należy do ekipy operatorskiej, do zespołu pracowników realizujących zdjęcia (grupa zdjęciowa), na który składają się oprócz niego, m.in.: główny operator, asystenci operatora, wózkarze, oświetleniowcy. Może on być szefem tego zespołu na planie filmowym lub w studiu telewizyjnym. Wówczas z reżyserem i scenografem operator kamery ustala kompozycję kadru, rodzaje stosowanych planów, kąty ujęć kamery i sposób oświetlenia. Może być także drugim operatorem, współpracownikiem pierwszego, własnoręcznie obsługującym kamerę lub operatorem drugiej kamery, filmującym akcję drugiego planu, potocznie nazywanym szwenkrem (szwenk – szybka zmiana kierunku kamery).

W zależności od miejsca wykonywania zdjęć, w pracy operatora można wyróżnić formę studyjną i terenową. W pierwszym przypadku, operator realizuje zdjęcia w studio, np. nagrywając programy informacyjne, publicystyczne, teleturnieje itp., gdzie kamera (lub kamery) jest na ogół ustawiona w jednym miejscu i operator kamery ma ściśle określone przez realizatora programu wytyczne, którymi musi się kierować w swojej pracy. Natomiast operator reporterskiej kamery, który pracuje w terenie, ma możliwość wykazania się większą samodzielnością i kreatywnością. W zależności od redaktora, z którym współpracuje, operator może mieć większą swobodę w wyborze odpowiedniego kadru, efektów wykończenia czy w ustawieniu kamery i osób. Jeśli chodzi o programy emitowane „na żywo”, to wymagają one od operatora znakomitego refleksu i błyskawicznego reagowania na wszelkie nieprzewidziane sytuacje. Operator kamery musi wtedy być gotowy i otwarty na wszelkie dyspozycje realizatora.

Wiele programów telewizyjnych rejestrowanych jest przez kilka kamer. Operatorzy powinni więc dobrze orientować się w zadaniach kolegów i mieć świadomość komplementarności swojej roli wobec zespołu.

W produkcji filmów i form pokrewnych operator kamery jest członkiem ekipy operatorskiej wykonującej zdjęcia według koncepcji operatora obrazu. Wskazówki operatora obrazu mogą być bardzo drobiazgowe i ich trafne wypełnienie wymaga specjalistycznych umiejętności i talentu artystycznego. Ale operator kamery może też zaproponować własną koncepcję kompozycji obrazów. Zatrudnienie przy realizacji filmów, zwłaszcza fabularnych, świadczy o najwyższych kwalifikacjach zawodowych operatora kamery.

Środowisko pracy

Ostatnia aktualizacja - 09.2009 r.

ŚRODOWISKO PRACY

Warunki materialne

Operator kamery pracuje w studio telewizyjnym oraz na planach zdjęciowych programów, różnych produkcji telewizyjnych i filmowych, które mogą być zlokalizowane w najróżniejszych miejscach, np. w sali koncertowej, na ulicy, na polu, na stadionie sportowym, w wiejskiej chacie itp.

Podczas rejestrowania programów w otwartej przestrzeni, operator kamery narażony jest na zmienne warunki atmosferyczne, a także - zwłaszcza w trakcie nagrywania relacji na żywo - na następstwa wynikające z konkretnej sytuacji, np. w czasie zamieszek ulicznych operator może zostać osobą poszkodowaną. Wynika to z tego, że operator kamery rejestrując pewne wydarzenia, staje się też ich uczestnikiem.

Warunki społeczne

Praca operatora kamery opiera się na stałej współpracy z pozostałymi członkami ekipy nagrywającej, czyli z innymi operatorami kamer, operatorem obrazu, szwenkrem, operatorem dźwięku, realizatorem wizji, reżyserem itd. Pracownicy w trakcie nagrania wymieniają krótkie, szybkie uwagi i polecenia dotyczące spraw technicznych i organizacyjnych.

W związku z koniecznością częstych kontaktów w czasie nagrania, zespół realizatorski porozumiewa się przez słuchawki oraz umownymi gestami rąk.

Warunki organizacyjne

W przypadku operatora kamery nie ma mowy o stałości czasu pracy. Pora i godziny pracy są zmienne, nawet wtedy, gdy operator kamery jest pracownikiem stacji telewizyjnej. Również wtedy może dowiedzieć się z dnia na dzień, co będzie tego dnia nagrywał i gdzie kamera będzie potrzebna. Zdarza się również, że praca nad przygotowaniem filmu lub programu telewizyjnego trwa przez wiele dni po kilkanaście godzin, nie wyłączając nocy. Realizacja zdjęć do programów i produkcji filmowych może odbywać się zarówno w miejscu pracy (czyli również zamieszkania, np. w lokalnym ośrodku telewizyjnym itd.), jak i na większych odległościach, z pracą poza granicami kraju włącznie.

Operator kamery może być pracownikiem etatowym, ale może też pracować na umowę zlecenie lub prowadzić własną działalność gospodarczą.

Operator kamery, zwłaszcza studyjny, jest podporządkowany reżyserowi, realizatorowi obrazu lub realizatorowi telewizyjnemu, których polecenia musi ściśle wypełniać. Czasem jednak zdarza się, że operator sam lub z redaktorem jedzie w teren, aby nagrać zlecony materiał i tam, to on jest odpowiedzialny za dostosowanie sprzętu, odpowiednie wykorzystanie światła, za ustawienie osób, przedmiotów i sam decyduje, co, i w jaki sposób pokazać.

Wymagania psychologiczne

W zawodzie operatora kamery najważniejsze są uzdolnienia fotograficzne i warsztat w tym zakresie. Operatorowi potrzebna jest także wyobraźnia przestrzenna (operator musi błyskawicznie wybrać kadr i następnie płynnie go „prowadzić”), duża wrażliwość plastyczna oraz dobre wyczucie reguł kompozycji (harmonii, rytmu itp.) i zmienności form.

Niezbędnymi cechami są: duża spostrzegawczość i podzielność uwagi oraz szybki refleks i koordynacja wzrokowo-ruchowa. Operator musi też opanować szczególną umiejętność kojarzenia ze sobą obrazów i mieć dużą wrażliwość na szczegóły. Oko kamery widzi precyzyjniej od ludzkiego i każda niedokładność w kadrowaniu może okazać się rażąca.

Na planie zdjęciowym często, zwłaszcza, gdy program jest emitowany „na żywo”, panuje atmosfera pośpiechu, zdenerwowania i nie ma czasu na poprawienie efektów swojej pracy. Dlatego też, w momencie, gdy podczas nagrań tylko czasami powtarza się ujęcia, niezbędna jest odpowiedzialność oraz odporność na stres i odporność emocjonalna.

Z jednej strony operator kamery powinien cechować się dużą samodzielnością, ale z drugiej strony potrzebna jest mu również umiejętność podporządkowania się dyspozycjom reżysera lub realizatora obrazu. Na pewno cenione są też koleżeńskość, komunikatywność i łatwość we współpracy, co wiąże się z zespołowym charakterem pracy przy realizacji programów telewizyjnych i filmów.

Ponadto w tym zawodzie konieczna jest znajomość konwencji filmowych, historii filmu oraz wiedza techniczna na temat sprzętu, którym się operator posługuje. Coraz częściej, szczególnie w pracy operatora i realizatora filmów animowanych, konieczna jest, prócz umiejętności rysowania, również znajomość nowoczesnego oprogramowania komputerowego.

Wymagania fizyczne i zdrowotne

Do wykonywania pracy operatora kamery niezbędny jest dobry wzrok (choć istnieje możliwość noszenia szkieł korekcyjnych). Ponadto potrzebna jest dobra kondycja fizyczna i zdrowy kręgosłup, gdyż często jest to ciężka praca fizyczna, która wiąże się z podnoszeniem, przenoszeniem i dźwiganiem sprzętu. Efektem tego wysiłku czasem mogą być choroby kręgosłupa.

Warunki podjęcia pracy w zawodzie

Pracę operatora kamery w stacji telewizyjnej można podjąć mając wykształcenie średnie. Pomocne w wykonywaniu pracy będzie ukończenie kursu operatora kamery, ale też wiele zależy od zaangażowania i pasji. Pasjonaci, którzy posiadają odpowiednie predyspozycje i talent (wyczucie światła, obrazu itp.), często sami się szkolą, podpatrując warsztat innych operatorów kamery, zapoznając się z odpowiednią literaturą, szukając wiedzy w internecie. Istnieje też możliwość zdobycia zawodu na wyższych studiach operatorskich i w policealnych szkołach artystycznych (w szkołach filmowych i telewizyjnych - w Łodzi, Katowicach, Warszawie i Wrocławiu). Absolwenci wydziału operatorskiego po pięciu latach nauki i obronie pracy dyplomowej (film lub widowisko telewizyjne oraz teoretyczna praca dyplomowa) otrzymują tytuł magistra sztuki.

Przyszły operator może wybrać też inną ścieżkę, np. specjalności fotograficzne w akademiach sztuk pięknych (np. Kraków, Gdańsk). Jeśli już ukończył inne studia, może wybrać studia podyplomowe z zakresu operatorstwa lub realizacji filmowej i telewizyjnej.

Pomocna w wykonywaniu zawodu operatora kamery może okazać się również znajomość języków obcych, choć jest to zależne od konkretnego miejsca i charakteru pracy.

Możliwości awansu w hierarchii zawodowej

W zawodzie operatora kamery dwojako można rozumieć możliwość awansu. Z jednej strony można awansować na linii asystent operatora kamery – operator kamery – operator obrazu. Tak więc można rozpocząć od stanowiska asystenta, który jest pomocnikiem, następnie pracować jako operator kamery, który wykonuje plany wskazane mu przez realizatora, a skończyć na stanowisku operatora obrazu, który pojawia się przy bardziej złożonych formach telewizyjnych oraz filmowych i jest samodzielny w podejmowaniu decyzji. To on musi pomyśleć czy dany plan coś wniesie do ogólnej wizji przedsięwzięcia, kiedy powinien być szeroki, a kiedy wąski itd.

Z drugiej strony awans może polegać na tym, w jakich produkcjach bierze udział operator kamery. Mogą to być news'y, może być reportaż, ale może też być większa produkcja, np. film, gdzie operator ma największą możliwość wykazania się mistrzostwem warsztatu i osiągnięcia sukcesu zawodowego. Takim przykładem jest np. Janusz Kamiński, Witold Sobociński czy Sławomir Idziak, którzy osiągnęli międzynarodowy sukces jako operatorzy filmowi.

Możliwości podjęcia pracy przez dorosłych

W zawodzie operatora kamery najczęściej zatrudniani są ludzie młodzi, których ważnym atutem jest dyspozycyjność. Jednak teoretycznie szansę znalezienia pracy mają również osoby starsze, o ile pozwala im na to stan zdrowia (głównie chodzi o sprawność kręgosłupa), które powracają po pewnym czasie do zawodu – wtedy liczą się ich kwalifikacje i uprzednie doświadczenie zawodowe.

Możliwości zatrudnienia

Operator kamery ma możliwość zdobyć zatrudnienie w wytwórni filmowej, studiu filmów reklamowych lub w telewizji. W ośrodku telewizyjnym może pracować na etacie, natomiast w wytwórniach otrzymuje zlecenia na konkretne realizacje zdjęciowe. Można stwierdzić, że obecnie istnieje tendencja do samozatrudnienia w zawodzie operatora kamery, gdyż nawet w ośrodkach telewizyjnych operatorzy są często zapraszani do współpracy na zasadzie prowadzenia własnej działalności gospodarczej.

Operator kamery może realizować filmy dokumentalne, fabularne lub telewizyjne. Istnieje także możliwość kręcenia filmów reklamowych, wideoklipów lub innych form użytkowych (np. informacje o ofercie firmy). Ponadto operator kamery może współpracować z domami kultury, z firmami prywatnymi oraz z różnego rodzaju instytucjami, które mają zamiar udokumentować pewne wydarzenia i chcą to zrobić w sposób profesjonalny.

Inna możliwość to poszukiwanie pracy w zawodach pokrewnych. Jeśli brakuje jej w zawodzie, można być montażystą, realizatorem obrazu, scenarzystą, a często również reżyserem, ponieważ operator ma podobny punkt widzenia oraz podobne wykształcenie.

Zawody pokrewne

- asystent operatora obrazu
- operator obrazu
- realizator obrazu
- fotograf
- fotografik

Polecana literatura

Borys-Damięcka B., *Zasady realizacji audycji telewizyjnych*, Ośrodek Szkolenia i Analiz Programowych TVP S.A., Warszawa 1996

Dziworski B., Łukaszewicz J., *KINO-OKO*, Warszawa 2006

Kris Malkiewicz, *Film Lighting*, Simon&Schuster, New Jork 1992

David Samuelson, *Manual for Cinematographers*, wyd. Focal Press

Langford M. *Fotografia od A do Z*, wyd Muza, 2004

Teicher G., *Fototechnika*, Warszawa 1982

Arnheim R., *Sztuka i percepcja wzrokowa.*,Wyd. Słowo/obraz/terytoria, 2005

Barthes R., *Światło obrazu*, Warszawa 1996

Ross Lovell, tłum. M. Lewandowski, *Leksykon oświetlenia*, Wyd. PWSFTv iT., 1997

Orzechowski J., *Podstawy techniki telewizyjnej*, Wyd. Szkolne i Pedagogiczne, 1999